

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозоғистон» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: «Таптым-ау сені»)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	Максимова Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского поместного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaronyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

үзілді және алдағы даму бағытына да өзгерістер алды. Осылайша, әдебиеттің келесі кезеңі ретінде қытай әдебиетінің бағыты Жарақат әдебиеті 伤痕文学-ның қалыптасуына негіз салды.

Қорытындылай келе, мәдени төңкеріс әдебиеттің туындау бағыты мен жазушылардың жазу бостандығына еркіндік бермеген, кейінгі кезеңде қытай әдебиетіндегі түбегейлі өзгерістерге әкелген уақыт аралығы ретінде есептеледі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Шивэнь У. Пропаганда и культура: Литература как инструмент государства в Китае и СССР 1960-1970-х годов. // Время. 2009. С. 141-143.
2. Усов В.Н. «Культурная революция в Китае». Китай: история в лицах и событиях. - Москва, 1991.
3. <https://www.163.com/dy/article/1R2OU5DA0556352E.html>
4. <http://book.sina.com.cn/news/c/2009-08-18/2238259588.shtml>

ӘОЖ 811.581

ҚЫТАЙ ТІЛІН ШЕТ ТІЛІ РЕТІНДЕ ОҚЫТУДЫҢ БАСТАУЫШ САТЫСЫНДАҒЫ ҚҰРМАЛАС СӨЙЛЕМДЕРДЕГІ ЖАЛҒАУЛЫҚТАРДЫҢ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕСІ

Майбас Әлихан Төреханұлы

maybas@bk.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің 2 курс магистранты,
Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – т.ғ.к., доцент м.а., Г. Ахметбек

Қытай тілі құрмалас сөйлемдерін оқытуда жалғаулықтар әрдайым маңызды рөл атқарып келеді. Бір жағынан, қазіргі таңдағы құрмалас сөйлемдерді оқыту тәжірибесінде жалғаулықтарды негізгі сілтеме ретінде қолдану – кең таралған әдіс. Жаңа білім енгізу барысында көп жағдайда құрмалас сөйлем құрылымдары жалғаулықтардың жұп түрлерін көрсету арқылы беріледі.

Екінші жағынан, ғылыми-зерттеу еңбектерде де жалғаулық сөздер – негізгі назар аударылатын объект болып табылады.

Алайда, шынайы тілдік фактілерге сүйенсек, жалғаулықтар қытай тіліндегі құрмалас сөйлемдердің негізгі бөлігі болып табылмайды. Құрмалас сөйлемдердегі мағыналық байланыс кейде жалғаулық сөздер арқылы беріледі – бұл тәсіл «жалғаулықтық байланыс» деп аталады. Ал кейде мағыналық байланыс жалғаулықсыз, яғни ешқандай грамматикалық көрсеткішсіз, тікелей беріледі – мұндай тәсіл «мағыналық байланыс» (意合法) деп аталады [1, 133].

Қытай тілінде жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдер айтарлықтай жиі кездеседі. Яо Шуаньюнь [2] «Жэньминь жибао» газетінің мәтіндер корпусына жасаған статистикалық талдауына сәйкес:

Жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдер жалпы көлемнің шамамен 72%-ын, ал жалғаулықпен берілгендер небары 28%-ын құрайды.

Бұл көрсеткіштер жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдердің қытай тіліндегі маңызды ерекшелік екенін дәлелдейді.

Осылайша, қытай тіліндегі шынайы тілдік құбылыстар мен қазіргі қолданыстағы оқыту тәсілдерінің арасында қайшылық туындайды.

Сондықтан қазіргі жалғаулықтарға негізделген құрмалас сөйлемдерді оқыту моделін қайта қарап, тиімді тәжірибелерді жинақтап, кемшіліктерді түзету, әрі қарай құрмалас сөйлемдерді оқыту сапасын арттыру – маңызды міндет болып табылады.

1. Қазіргі жалғаулық сөздерге негізделген оқыту моделі

Синь Фуи [3, 28-29] құрмалас сөйлемдердегі жалғаулық сөздерді төрт түрге бөледі:

- a. Сөйлемаралық жалғаулықтар (句间连词),
- b. Байланыстырғыш үстеулер (关联副词),
- c. Жаңа мағына беретін шылаулар (助词),
- d. Жалғаулықтық қызметтегі шылау/үстеу тіркестері (超词形式).

Бұл мақалада қытай тілін оқыту тәжірибесіне сүйене отырып, талдау нысаны ретінде негізінен сөйлемаралық жалғаулықтар (төменде – «жалғаулықтар») мен байланыстырғыш үстеулер (төменде – «үстеулер») алынады.

Қытай тіліндегі жалғаулық сөздердің ерекшеліктері:

-Жалғаулықтар міндетті түрде қолданылуы шарт емес. Олар жұп түрінде екі сөйлемшеде қатар қолданылуы мүмкін (мысалы, 因为... 所以...), тек бір сөйлемшеде ғана қолданылуы мүмкін (因为..., ... немесе ..., 所以...), не мүлде қолданылмайды — мұндай құрылым "нөлдік форма" деп аталады.

-Жалғаулық сөздердің сөз табы әртүрлі. Көптеген жалғаулықтар — дәстүрлі шылаулар (连词), дегенмен үстеулер де сөйлемдер арасындағы байланысты көрсете алады.

Жалғаулықтардың үлгілері:

连词 + 连词 — мысалы:

因为明天有考试, 所以我想早一点儿睡觉。 - Ертең емтихан болғандықтан, мен ерте ұйықтағым келеді.

连词 + 副词 — мысалы:

要是你明天有时间, 就跟我一起去长城吧。 - Егер ертең уақытың болса, менімен бірге Ұлы Қытай қорғанына барайық.

Тек бір жақта ғана жалғаулық бар:

因为今天下雨, 我们没去爬山。 - Бүгін жаңбыр жауғандықтан, біз тауға шықпадық.

Немесе тек соңғы сөйлемшеде үстеу қолданылған:

今天下雨, 所以我们没去爬山。 - Бүгін жаңбыр жауды, сондықтан біз тауға шықпадық.

Қарама-қарсылық қатынаста алғашқы жалғаулық түсіп қалуы мүмкін:

那个公园不大, 但是非常漂亮。 - Ол саябақ үлкен емес, бірақ өте әдемі.

Кейбір жалғаулық-үстеулер тіркесінде үстеу жиі сақталады, ал жалғаулық түсіп қалуы мүмкін:

这样做, 工作就更难, 要求就更高, 所以更要慎重。 - Мұндай тәсілмен жұмыс істеу қиындайды, талаптар артады, сондықтан абай болу қажет.

Жалғаулық мүлде жоқ, бірақ логикалық байланыс түсінікті:

那个学生病了, 没来上课。 - Ол студент ауырып қалып, сабаққа келмеді.

2. Қазіргі оқыту тәсілдері мен мәселелері

Қазіргі таңда құрмалас сөйлемдер негізінен жұп жалғаулықтар арқылы үйретіледі.

Мысалы: "因为..., 所以..." – жалғаулықты айқын көрсететін модель ретінде жиі ұсынылады.

Кейбір оқулықтар бұл үлгіні арнайы түсіндірмемен толықтырады, онда:

-Екі сөйлемшедегі логикалық қатынас түсіндіріледі.

-Жалғаулықтардың қолданылу үлгілері (жұп немесе біреу ғана) туралы ескерту жасалады.

-Сөйлемдегі орны мен сөз тәртібі түсіндіріледі

Сабақ құрылымы әдетте келесідей:

- 1) Ситуациялық кіріспе
- 2) Жалғаулық құрылымдарын көрсету
- 3) Мысал келтіру

4) Студенттердің практикасы

Қазіргі оқыту тәсілдері жалғаулықты конструкцияларға негізделіп, оқушыларға құрмалас сөйлемдерді логикалық байланыс арқылы құрастыруды үйретуге бағытталған. Алайда бұл тәсіл жалғаулықсыз құрылымдардың ерекшеліктерін ескермеуімен шектеледі.

3. Ағымдағы оқыту жүйесінің шектеулері

Жалғаулықтардың барлық түрлері қамтылмайды.

Тіпті жұп жалғаулықтардың өзі 连词+连词 және 连词+副词 деп бөлінеді. Алайда, үстеулердің сөйлемдегі орнына қатысты көп студенттер қателік жібереді, әсіресе оларды жалғаулықпен шатастырады.

Оқулықтарда құрылымдық түсіндірмелер жиі қысқа беріледі. Мысалы: "要是....., 就....." құрылымы — оқулықта жиі кездесетін форма. Бірақ мұндай құрылымда бастауыштың орны айқын көрсетілмесе, студенттер үстеуді жалғаулық сияқты бастауыштың алдына қоюға тырысады:

如果你抽烟, 那就你的朋友、家里人都被伤害 (қате).

如果你抽烟, 那你的朋友、家里就会受到伤害 (дұрыс).

Ағылшын тілінде бір сөз үстеу де, жалғаулық та бола алады және сөйлем алдында тұра береді. Ал қытай тілінде үстеу жалғаулықтың орнына жүре алмайды, бұл айырмашылық оқулықтарда жеткілікті түрде түсіндірілмейді.

4. Жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдерді оқыту — өзекті қажеттілік

Қазіргі оқулықтар мен әдістемелер жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдерді өте сирек қамтиды. Бастапқы және жоғары деңгейде де негізгі назар жалғаулықтар арқылы байланысқа аударылады. Айырмашылық тек мынада:

Бастапқы деңгей – сөйлеу тілінің жалғаулықтары

Жоғары деңгей – жазба тіл элементтері

Бірақ «Халықаралық қытай тілі білімінің деңгейлік стандарты» (2021) [4] бұрынғы HSK стандарттарына қарағанда едәуір жетілдірілген. Онда жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдерге арнайы орын берілген:

1-деңгейде: салалас (并列) сөйлемдер

2-деңгейде: сабақтастық (承接), үдемелі (递进), балама (选择), қарама-қарсылық (转折), шарттық (假设), себеп-салдарлы (因果) құрылымдар қамтылған.

Бұл жүйеде құрмалас сөйлемдердің үш негізгі түрі – себеп-салдар, салалас, қарсы мәнді – толық қамтылады. Аталған стандарт — оқу бағдарламаларын жасау, оқулық құрастыру, сабақ жүргізу және бағалау үшін негізгі бағыт-бағдар болып табылады. Ол жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдерге лингвистика саласында назардың артқанын көрсетіп, тиімді, жүйелі және қолданбалы оқыту әдістемесін жасауды қажет етеді.

Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастапқы сатысында құрмалас сөйлемдер мен жалғаулық сөздерді үйрету — маңызды әрі күрделі міндеттердің бірі. Қазіргі оқыту тәжірибесі көбінесе жалғаулық сөздерге негізделіп құрылғанымен, нақты тілдік фактілер бұл тәсілдің біржақтылығын көрсетеді. Зерттеулерге сәйкес, қытай тіліндегі құрмалас сөйлемдердің басым көпшілігі жалғаулықсыз құрылады, бұл «мағыналық байланыс» әдісінің маңызын арттырады.

Сәйкесінше, оқулықтар мен оқыту модельдері тек жалғаулықтарға сүйеніп қоймай, жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдерді де жүйелі түрде қамтуы қажет. Бұл тек тілдік құбылыстарды дұрыс түсіндірумен шектелмей, студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін арттыруға да ықпал етеді.

Жалғаулықтар мен үстеулердің қолданылу формалары, сөйлем құрылымындағы орны және олардың арасындағы айырмашылықтар нақты әрі жан-жақты түсіндірілуі тиіс. Сонымен қатар,

қытай тілінің табиғи контекстеріндегі жиі қолданылатын жалғаулықсыз сөйлем үлгілеріне де ерекше назар аудару керек.

2021 жылғы «Халықаралық қытай тілі білімінің деңгейлік стандарты» жалғаулықсыз құрмалас сөйлемдерге айтарлықтай мән беріп, оларды жүйелі түрде оқытудың қажеттілігін айқындап отыр. Бұл стандарт тіл оқытушыларына жаңа бағыт ұсына отырып, әдістемелік тұрғыдан оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Сондықтан қазіргі білім беру жүйесі жалғаулық сөздерге негізделген оқыту моделін қайта қарап, жалғаулықсыз сөйлемдерді де қамтитын, коммуникативтік тиімділікке негізделген, кешенді оқыту стратегияларын дамытуы қажет.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. 黄伯荣, 廖序东. 现代汉语. – 北京: 高等教育出版社, 2017. – 273.
2. 姚双云. 复句关系标记的搭配研究与相关解释. // 华中师范大学, 2006.
3. 邢福义. 汉语复句研究. – 北京: 商务印书馆, 2001.
4. 中华人民共和国教育部, 国家语言文字工作委员会. 国际中文教育中文水平等级标准: GF0025—0021. – 北京: 北京语言大学出版社, 2021.

УДК 811.581

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ КИТАЙСКИХ И КАЗАХСКИХ ПОСЛОВИЦ И ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ

Мамедова Рада Вагифовна

neradda04@bk.ru

Студентка, Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилёва,
Астана, Казахстан

Научный руководитель – Исаев А.У.

Пословицы и фразеологизмы являются неотъемлемой частью языка, отражая мировоззрение, культуру и историю народа. Китайские и казахские пословицы, несмотря на принадлежность к разным языковым семьям, выполняют схожие функции: передают народную мудрость, поучают и формируют ценностные ориентиры. Однако их структура, лексические особенности и способы выражения смысла имеют значительные различия.

Актуальность данной статьи заключается в необходимости выявления культурных и семантических особенностей пословиц и фразеологизмов в китайском и казахском языках. Проведение сравнительного анализа позволит глубже понять сходства и различия менталитетов двух народов, а также механизмы формирования фразеологических единиц.

Пословицы и фразеологизмы отражают не только языковую картину мира, но и менталитет, ценности и традиции народа. Китайские и казахские пословицы формировались под влиянием различных культурных, исторических и социальных факторов, что находит отражение в их содержании и символическом значении.

1. Мудрость и философия жизни

В китайских пословицах часто отражаются идеи конфуцианства, даосизма и буддизма. Они подчеркивают важность гармонии, терпения и уважения к старшим. Например: "水到渠成" (Все свое время) [1, 252], "休道黄金贵, 安乐最值钱" (Не в деньгах счастье) [1, 253], "一言既